

Marcin Lendzion

W kwestii prakseologii tłumaczeniowej : terminologiczne słowniki przekładowe

---

Studia Germanica Gedanensia 16, 61-75

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcin Lendzion
Filologiczne Studium Doktoranckie
Uniwersytet Gdański

W kwestii prakseologii tłumaczeniowej – terminologiczne słowniki przekładowe

1. Wprowadzenie

Niniejszy artykuł traktuje o zagadnieniach związanych ze słownikami przekładowymi w kontekście translacji tekstów specjalistycznych, a w szczególności praktycznego (prakseologicznego) ujęcia tegoż procesu i zadaniowości terminologicznego słownika przekładowego. Zacznę w pierwszej kolejności od przedstawienia specyfiki słownika przekładowego, który klasyfikuje się według charakterystyki uwzględniającej obecność ekwiwalentów obcojęzycznych.¹ Słowniki przekładowe, zwane również translatorycznymi, stanowią obok słowników ortograficznych największą liczbę na rynku wydawniczym. Jak sama nazwa wskazuje, słowniki translatoryczne zawierają **propozycje** tłumaczenia jednostek w danym kontekście językowym (Lukszyn, Zmarzer 2001: 145), a więc w słownikach takowych zestawia się – w najprostszym układzie – terminologię obcojęzyczną z terminologią rodzimą lub odwrotnie, jako terminologie ekwiwalentne.

Określając przeznaczenie terminologicznego słownika przekładowego i jakie cele realizuje taki właśnie typ słownika, odczytuję jednoznacznie, iż słownik przekładowy adresowany jest do grona odbiorców mających do czynienia z przekładem terminów z jednego języka na drugi, a więc w pierwszej kolejności mam na myśli tłumaczy słowa mówionego i pisanego, w drugiej zaś osoby posługujące się różnymi językami w obrębie jakiejś działalności zawodowej, jak prawnicy, lekarze, kontrahenci, handlowcy międzynarodowi. Słownictwo języka źródłowego zestawione z odpowiednikami w języku docelowym stanowi pomoc lingwistyczną i ułatwia komunikację międzyludzką, natomiast terminy użyte w odpowiednim kontekście niwelują brak zaawansowanej

---

¹ Podział słowników zaczerpnięty z *Teoretyczne podstawy terminologii*, Lukszyn/Zmarzer 2001.

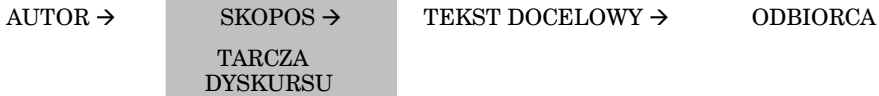
3. Przekład prawniczy

Proces translacji ogólnej oraz problemy ekwiwalencji literackiej stawiam tu w opozycji do procesu translacji specjalistycznej i ekwiwalencji terminologicznej w danym języku obcym specjalistycznym. Jednym z najbardziej opisanych języków specjalistycznych (środowiskowych), obok języka technicznego, to język prawno-prawniczy, który Matalewska określa mianem *lingua legis*, jako przedmiot badań legilingwistyki (por. Matalewska 2007: 24–30).

Mając na myśli tłumaczenie tekstów prawniczych mówimy o tłumaczeniu z jednego języka prawniczego na drugi, przy czym nie stosuje się w języku docelowym terminologii potocznej, czy jakiegokolwiek terminologii pośredniej (Groot 2002: 223). Tłumacz decyduje więc o strategii tłumaczeniowej przy danym tekście i o wyborze ekwiwalentów. Wobec powyższego w literaturze przedmiotu wyróżnia się determinację leksykalno-pojęciową, odnoszącą się do słów i ich pojęć oraz determinację składniowo-gramatyczną na poziomie składni i gramatyki (Zieliński 2005: 42). Po drugie, rozważając problemy dotyczące translacji tekstów mówimy o adekwatności translacyjnej i jakości przekładu. W związku z powyższym wyróżniono trzy rodzaje ekwiwalencji, a mianowicie: ekwiwalencję konceptualną, formalną (lingwistyczną) i socjokulturową (por. Małachowicz 2005: 100). W obrębie ekwiwalencji przekładowej należy szukać miejsca dla wykładni prawa, jako jednego z determinantów określających wybór terminów w języku obcym (w tym słownika przekładowego terminologii prawniczej). Po wtóre, koncepcja procesu tłumaczenia nie ma być postrzegana tylko jako zamiana elementów językowych tekstu źródłowego w ekwiwalentne, tj. oznaczające to samo elementy językowe tekstu docelowego, lecz procesem tworzenia spełniającego określoną funkcję tekstu docelowego, natomiast ekwiwalenty mają być środkiem do osiągnięcia tegoż celu (por. Nord 1995: 264). Dlatego mówimy również o ekwiwalencji na poziomie leksyki i semantyki, na poziomie pragmatyki w konfrontacji z różnicami światopoglądowymi i kulturowymi oraz na poziomie funkcjonalno-stylistycznym (por. Dickel 2003: 134). Do powyższych rozważań należy dodać specyfikę tworzenia ekwiwalentnego do oryginału tekstu, co wymaga nawiązania do konwencji tekstowych przy wykorzystaniu tekstów paralelnych, hybrydowych oraz modeli tekstów i koncepcji z nimi związanych jak superstruktura tekstu czy intertekstowość (por. Kielar 2003: 128).

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty tłumaczenia prawniczego oraz sam język przekładu, powstaje słuszne pytanie o osobę dokonującą przekładu tekstów prawnych. Czy jest nim tłumacz-lingwista, który posiadał wiedzę na temat aspektów prawnych, które tłumaczy, czy też prawnik, który włada językiem obcym? Wiele odpowiedzi wskazuje na to, że to jednak ten pierwszy (Wiesiołek 2005: 70).

Danuta Kierzkowska (2002) proponuje konkretne, prakseologiczne podejście do tłumaczenia tekstów prawniczych. Model tłumaczenia pragmatycznego w uproszczonej wersji przedstawia się według jej propozycji następująco:

Tarcza dyskursu to układ translacyjny, która ilustruje ujęcie aktu komunikacji jakim jest proces tłumaczenia (por. układ translacyjny F. Gruczy). Skopos to cel, tj. zadanie, jakie realizowane jest w tym procesie, a więc stworzenie tekstu docelowego – innymi słowy: dokonanie przekładu. Cały układ zaczyna się od autora danego tekstu, kolejny etap to skopos, w wyniku którego powstaje tekst docelowy adresowany do odbiorcy. Akt komunikacji zaczyna się od nadawcy tekstu źródłowego (tekstu prawniczego, bądź prawnego), czyli *autora*, następnie tekstowi towarzyszy szereg etapów według wytyczonej *wskazówki skoposu*, które w oryginalnej wersji wykresu występują w postaci ośmiu tarcz ustawionych rosnąco, są to:

- określenie statusu, miejsca, czasu wypowiedzi i środowiska dyskursu,
- tekst źródłowy, jego język i funkcje: referencyjna (denotacyjna), informacyjna, preskryptywna, ekspresywna, apelatywna, fatyczna,
- tłumacz – maszyna, człowiek: specjalista, niespecjalista, rodzimy lub nierodzimym użytkownik języka docelowego,
- ustalenie relacji na linii oryginał – przekład, czyli zachowanie specyfiki tekstu źródłowego, bądź zamazanie specyfiki tekstu źródłowego,
- ograniczenia: konwencjonalne, instytucjonalne, przez środowisko dyskursu (translacyjny uzus lokalny),
- wybór rodzaju tłumaczenia (strategii tłumaczeniowej), a więc: adaptacja, tłumaczenie idiomatyczne, literalne, dosłowne, kalkowane,
- zasady tłumaczenia, tj.: językowe, kulturowe i zawodowe,
- techniki tłumaczenia, czyli: amplifikacja, zapożyczenie, kalka, kompensacja, przypis, opuszczenie, skrót, parafraza.

W modelu pragmatycznego tłumaczenia tekstów prawniczych Kierzkowska ukierunkowała wskazówkę skoposu w określony sposób. Biorąc pod uwagę specyfikę przekładu prawniczego proces ten uwzględnia z wyżej wymienionych charakterystyk następujące elementy: status wypowiedzi, preskryptywną funkcję tekstu źródłowego, tłumacza-specjalistę, zachowanie specyfiki tekstu źródłowego, ograniczenia instytucjonalne, tłumaczenie idiomatyczne, zawodowe zasady tłumaczenia, kompensację oraz przypis. Układ zamyka produkt finalny całego procesu, którym jest *tekst docelowy* skierowany do *odbiorcy*, który podobnie jak *autor* należy do określonego środowiska dyskursu (por. Kierzkowska 2002: 75).

Model pragmatycznego tłumaczenia tego rodzaju języka specjalistycznego można uzupełnić o analizę porównawczą tekstów paralelnych z uwzględnieniem aspektów socjokulturowych, czy terminologicznych, które później z kolei mają wpływ na zbiory terminologiczne w słownikach przekładowych. W obrębie analizy porównawczej systemów prawnych i tekstów wygenerowanych

w ramach tych systemów, wyróżnia się mikrosieci semantyczno-normatywne będące matrycą porównawczą przy ustalaniu relacji między pojęciami pochodzącymi z różnych wykładni prawa (por. Borkowski 2005: 60).

Reasumując, model tłumaczenia winien uwzględniać takie parametry jak: typ tłumaczonego tekstu, parametry nadawcy prymarnego oraz odbiorcy terminalnego, zamiar komunikacyjny nadawcy prymarnego, cel komunikacji, oczekiwania odbiorcy terminalnego oraz typ sytuacji, w jakiej realizowany jest akt komunikacji (por. Marchwiński 2003: 150).

4. LSP a słownik przekładowy

Omówienie zadaniowości terminologicznego słownika przekładowego nie może obejść się bez wskazania ich roli na tle języków specjalistycznych (*LSP* = *Language for Special Purposes*). Terminologiczne słowniki przekładowe są poniekąd rejestratorami słownictwa specjalistycznego, a w szerszym kontekście, nawet konkretnego języka specjalistycznego. W literaturze przedmiotu stosuje się następujące nazewnictwo dotyczące języka specjalistycznego, a mianowicie: *język zawodowy* (Zawiliński 1927), *podjęzyk* (Biniewicz, Starzec 1995: 399), *subjęzyk specjalistyczny* (Wojnicki 1991), *technolekt* (F. Grucza 1991), *język fachowy*, *język środowiskowy*, *wariant języka*, *odmiana funkcjonalna polszczyzny*, *styl polszczyzny* (S. Grucza 2004: 29), *idiolekt*, *polilekt* (S. Grucza 2004: 39).

Istota LSP ujawnia się już w powyższych definicjach, a różnorodność języków specjalistycznych można zanotować, między innymi, po liczbie słowników terminologicznych wydawanych co roku z różnych dziedzin życia zawodowego człowieka i ugruntowanej wiedzy profesjonalnej. Uzasadnione staje się więc stwierdzenie, iż terminologiczny słownik przekładowy jest aktualnym i językowym źródłem wiedzy zawodowej. Jest to ideowiedza // poliwiedza człowieka (S. Grucza 2007: 17), stąd wyróżnienie słowa **osoba** w poprzedzającej części artykułu, gdyż żadna maszyna nie zastąpi w tym przypadku ludzkiego umysłu. Jakie więc zadanie pełni terminologiczny słownik przekładowy? Można wyróżnić tu kilka podstawowych zadań: dostarczanie ekwiwalentów terminów obcojęzycznych, pomoc w tłumaczeniu ustnym i pisemnym, ułatwianie komunikacji międzyludzkiej, wskaźnik aktualnego stanu wiedzy profesjonalnej i generator nowych poszukiwań naukowych i językoznawczych (por. Lukszyn, Zmarzer 2001), przedmiot badań terminograficznych. Ostatnie zadanie jest niezwykle istotne w przypadku konstruowania terminograficznego i technik wykorzystywanych przez terminografów podczas prac nad terminologicznym słownikiem przekładowym, bądź jego udoskonalania. O tym jak opracowano dany słownik terminologiczny informuje jego autor w przedmowie, bądź we wstępie do słownika, niestety często pomijane przez czytelnika. Z tego względu poddam analizie terminologiczne słowniki przekładowe, tworząc swój własny.

5. Język umów

Obecna tendencja na rynku międzynarodowym zmierza ku ujednoczeniu prawa umów między stronami poruszającymi się w obrębie różnych systemów prawnych. Klauzule stosowane w kontraktach coraz bardziej odbiegają od norm prawnych prawa rodzimego. Polscy kontrahenci po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej stają w obliczu praktyk stosowanych od wielu lat na Zachodzie, a obcych w Polsce. Nie zawsze wdrażanie obcego prawa przynosi wymierne skutki. Powstaje więc pytanie, jak stworzono jednolite prawo, które miałyby obejmować systemy prawne wszystkich państw członkowskich?

Myśląc o rozwoju obrotu gospodarczego oraz rozwoju stosunków gospodarczych i politycznych między państwami UE, należy zwrócić szczególną uwagę na rozbieżności językowe, z którymi borykają się tłumacze dokonujący przekładu tekstów umów, często na bardzo wysokim szczeblu transakcji. Niewątpliwie wzorcem stało się *common law* oraz praktyki prawa anglosaskiego.

Klauzule zawierające **oświadczenia i zapewnienia** (*representations and warranties*) to jedne z zapisów stanowiące niejasność w umowach dotyczących, powiedzmy sprzedaży przedsiębiorstwa lub zbycia nieruchomości (por. Bednarek 2005). Strony, a w szczególności zbywcy, poprzez takowe klauzule oświadczają i zapewniają o rozmaitych kwestiach prawnych jak: toczące się spory sądowe, istniejące obciążenia majątkowe lub zanieczyszczenia środowiska powstałe na skutek jakiejś działalności. Owe oświadczenia i zapewnienia nie mają jednak wpływu na spełnienie świadczenia i niejasne są represje prawne w momencie, gdy podawane informacje nie są zgodne z prawdą. Powstaje pytanie, co dzieje się w momencie, gdy jedna ze stron dowiadyuje się o nieprawdziwość co do któregoś z oświadczeń lub zapewnień i czy jest to kwestia prowadząca do zerwania umowy? Jeżeli na to pytanie odpowiedź jest twierdząca, to nieuzasadnionym staje się stosowanie klauzul o oświadczeniach i zapewnieniach w umowie.

Kolejny zapis w umowie budzący wątpliwości to sformułowanie **wedle swej najlepszej wiedzy** (*to the best of my knowledge*). Zwrot ten to nic innego jak wyrażenie, dzięki któremu oświadczający ponosi mniejsza odpowiedzialność za złożone oświadczenia i nie jest odpowiedzialny za ich nieprawdziwość. Odpowiedzialność ta opiera się tu na zasadzie ryzyka, natomiast w polskim systemie prawnym regułą stanowi odpowiedzialność na zasadzie winy (Bednarek 2005), którego formę stanowi nienależyta staranność. Umieszczenie tego zwrotu w umowie dla polskiego sędziego oznacza, iż strona wręcz odwrotnie spodziewała się podwyższonej należytej staranności (*due diligence*) przy wykonaniu zobowiązań umownych. Z drugiej strony, zapis ten w Polsce może być traktowany jako zwyczaj, lecz wciąż nie jest to zwyczaj, który ukształtował się w naszym systemie prawnym.

Jak wynika z powyższego, język obcego prawa w przełożeniu na grunt języka prawa innego kraju sam w sobie stanowi niejasność semantyczną i problem dla trudniących się przekładem umów. Tłumacze dokonujący przekładu

tekstów funkcjonujących w różnych systemach prawnych mają do czynienia z **tekstami hybrydalnymi**, gdzie często stosują kalki językowe lub zapożyczenia w celu znalezienia najbliższego ekwiwalentu (por. Kątny 2001: 20). W taki sposób tworzy się również **euroangielszczyzna**, czy też **europolszczyzna** rozwijana przez urzędników instytucji UE, polityków, dziennikarzy, tłumaczy, tworzących odmianę języka specjalistycznego, tj. **europolski profesjonalista** (por. Paskal, Chmiel 2005: 89). Ponadto, język angielski, który jest na czele wśród obowiązujących w UE języków nowożytnych, również rozwinął nową odmianę nazwaną *European English* // *Euro-English* (Berns 1995: 7) na wzór istniejących już odmian brytyjskiej i amerykańskiej. Wyżej wymieniona poniekąd *nowomowa* = *euromowa*, stała się obiektem rozważań i analiz teoretyków zajmujących się UE oraz samych tłumaczy w Polsce, którzy widzą potrzebę doskonalenia się w tym nowym języku specjalistycznym. Na tej podstawie tworzone są glosariusze na stronie UKIE chociażby, gdzie gromadzi się banki terminologiczne euromowa w celu ułatwienia wyszukiwania terminów oraz innego rodzaju rejestry terminologiczne w postaci sformalizowanej.

Obok kwestii dotyczącej języka UE, pojawia się aspekt socjokulturowy, którego nie należy pominąć jeżeli mówimy o Wspólnocie, do której należą kraje o odmiennych tradycjach kulturowych i cywilno-prawnych. Tłumacz jako pośrednik w procesie komunikacji musi wykazać się nie tylko wiedzą językową, merytoryczną, ale i wiedzą w zakresie realiów życia danego kraju, a więc odbiorców, do których adresowany jest przekład (por. Dolata-Zaród 2005). Prawo kontraktowe UE stanowi poniekąd odrębną dziedzinę życia z tego względu, iż nie łączy się bezpośrednio z systemem prawnym żadnego kraju. Terminologia prawnicza migruje z jednego języka do innego, co często wiąże się z niedookreśleniem wykładni zastosowanych klauzul. W przypadku języka umów, nie należy opierać się na dosłownym brzmieniu zapisów w umowie, lecz na wyrażony w niej zamiar stron i cel umowy. Dodać należy, iż dyrektywy unijne służą harmonizacji prawa całej Wspólnoty i istnieją wspólnie z rodzimym systemem prawnym danego kraju, a co za tym idzie, nie powinny być one bezpośrednio kopiowane do tych systemów (por. Wiesiołek 2005: 73).

Językiem źródłowym *Zasad Europejskiego Prawa Kontraktowego*³ jest język angielski (Wieczorek 2005). Kontrahenci zagraniczni, którzy wiążą się umową mogą obecnie formułować jej warunki na mocy postanowień PECL, jako prawo rządzące tą umową, wykluczając poniekąd prawa rodzime stron. Strony muszą wykazać się w takim układzie dobrą znajomością prawa europejskiego i terminologią prawa kontaktowego.

6. Praca terminograficzna

W swojej praktyce translatorskiej, zwróciłem szczególną uwagę na trzy słowniki terminologiczne i praktyczność ich zastosowania. Chciałbym w tym

³ PECL (*The Principles of European Contract Law*).

miejscu przytoczyć przedmowy autorów i informacje w nich zawarte, odnoszące się do pracy, jaką wykonali przy konstruowaniu słownika. Moje przytoczenia to pomoc dla przyszłych leksykografów, czy terminografów dodatkowo trudniących się translacją na poziomie słownikowym, przekładalnością terminów i ekwiwalencją.

Jerzy Pieńkos w *Polsko-angielskim słowniku prawniczym* (Pieńkos 2002: 7) informuje w pierwszej kolejności o ilości terminów w słowniku i z jakich dziedzin i poddziedzin pochodzą. Kolejna informacja autora odpowiada na pytanie dlaczego taki słownik został przez niego opracowany, jaka jest funkcja słownika, do kogo jest adresowany i jaka jest specyfika ogólna tegoż słownika. Autor następnie informuje czytelnika o samej zawartości słownika, tj.: hasło główne, podhasła, częstotliwość ich wstępowania, uszeregowanie ekwiwalentów, objaśnienia co do użytej interpunkcji (< >, ( ), ~), komentarze. Przedmowę autora zamyka komentarz co do działań leksykograficznych w przypadku opracowania słownika terminologii prawniczej. Na pytanie dociekliwych, dlaczego te a nie inne terminy znalazły się w słowniku i jak dobrano do nich ekwiwalentne terminy w języku angielskim, Pieńkos pisze o najczęstszym ich występowaniu w dokumentach prawnych i opiera się na częstotliwości ich użycia w tekstach. Słownik zawiera hasła w układzie kolumnowym, uporządkowane alfabetycznie. Słownik nie zawiera indeksu.

Drugi słownik to *Angielsko-polski słownik tematyczny Ekonomia* (France, Mann, Kolossa 2002). Obszerny wstęp informuje czytelnika o przeznaczeniu słownika, jakie cele realizuje, kim są odbiorcy słownika, co zawiera słownik, jakie są jego plusy, z jakich źródeł korzystano przy konstruowaniu słownika, jak przedstawiono słownictwo, jak uczyć się ze słownikiem. Autorzy powołują się również na występowalność terminów w oryginalnych tekstach, innych słownikach specjalistycznych, na listach słownictwa w podręcznikach do ekonomii. Słownik podzielony jest tematycznie i zawiera terminy wraz z ich użyciem w zdaniu w jednej kolumnie i ich tłumaczeniem w drugiej. Słownik zawiera indeks.

Trzeci słownik, tym razem bez przedmowy, to słownik elektroniczny, a ściślej ujmując elektroniczna baza terminologiczna opracowana przez Urząd Komitetu Integracji Europejskiej (UKIE), odnosząca się do specyficznej terminologii prawa europejskiego, opracowana w języku angielskim, polskim, niemieckim i francuskim z podaniem dziedziny, z której dany termin pochodzi⁴. Wyszukane hasło „umowa” przedstawia się w wymienionych słownikach następująco:

<i>Polsko-angielski słownik prawniczy</i>	<p>umowa – (kontrakt) contract, agreement, settlement; (układ międzynarodowy) treaty, convention, agreement</p> <p>~ abstrakcyjna – abstract contract [...]</p> <p>~ zobowiązująco-rozporządzająca – contract of obligation and disposition</p>
---	--

⁴ <http://www.ukie.gov.pl/dtt.nsf>

<i>Angielsko-polski słownik tematyczny Ekonomia</i>	contract <i>n</i> Peter's employment contract included a 90-day probationary period.	umowa, kontrakt Piotra umowa o pracę zawierała 90-dniowy okres próbny.
<i>Baza danych terminologicznych UKIE</i>	► Ramowa Umowa Kompensacyjna finance [EN] Master Netting Agreement	

Terminologia prawa kontraktowego to nowa baza terminów, jednostek często wielowyzrazowych. Opracowywana przeze mnie baza terminów angielsko-polskich prawa umów charakteryzuje się uporządkowaniem według modułów i rozbudowaniem jednostek do użytecznego maksimum, jak zaprezentowane terminy poniżej:

battle of the form	konflikt formularzy
derogate from the principles	uchylić zasady
duty to co-operate	zasada współdziałania
evidenced in writing	potwierdzony na piśmie
exclusion or restriction of remedies	wyłączenie lub ograniczenie środków ochrony prawnej
freedom of contract	zasada swobody umów
give full effect to the contract	nadać umowie pełną skuteczność
good faith and fair dealing	zasada dobrej wiary i uczciwego obrotu
intention of a party to be legally bound by contract	zamiar strony związania się umową
invalidity arising from illegality, immorality or lack of capacity	nieważność wynikająca ze sprzeczności z prawem lub zasadami moralnymi albo z braku zdolności
lead to conclusion of a contract by the other party's fraudulent representation	skłonić do zawarcia umowy w podstępny sposób
mandatory rules	postanowienia bezwzględnie wiążące
mandatory rules of supranational law	wiązące przepisy prawa ponadnarodowego
merger clause	klauzula integracyjna
modified acceptance	zasada modyfikującego przyjęcia oferty
notice of avoidance	oświadczenie o uchyleniu się do umowy
performance of the obligation assumed	spełnienie przewidzianego świadczenia
promise binding without acceptance	wiązące oświadczenie strony, które nie wymaga akceptacji
reasonableness factor	kryterium rozsądnej oceny

remedies for excessive benefit	środki ochrony prawnej z tytułu nadmiernej korzyści
remedies for the third persons' acts	środki ochrony prawnej z tytułu działania osób trzecich
remedies for unfair advantage-taking	środki ochrony prawnej z tytułu nieuczciwej przewagi
right to avoid an unfair term	prawo do uchylenia się od nieuczciwego postanowienia
sufficiently definite term	postanowienia wystarczająco dookreślone

Z zebranego materiału empirycznego, wyłuskać można nie tylko terminy polskie i angielskie, praktyka prawnicza od wielu lat wplata zwroty łacińskie to swego języka, gdzie często sam zwrot stanowi już wykładnię umowy, i tak na przykład:

<i>contractus ab initio voluntatis est, ex post facto necessitatis</i>	zawarcie kontaktu jest dobrowolne, ale wykonanie przymusowe
<i>bona fides</i>	dobra wiara / uczciwe zamiary
<i>lex / legis contractus</i>	prawo wynikające z umowy
<i>clausula rebus sic stantibus</i>	zastrzeżenie, iż umowa obowiązuje, gdy stosunki przy jej zawarciu nie ulegną zmianie
<i>delegatus non potest delegare</i>	pełnomocnik nie może udzielać dalszych pełnomocnictw

6. Podsumowanie

Metodologia tłumaczenia różnorodnych tekstów, w tym tekstów specjalistycznych, w praktyce wymaga odwołania się do słowników przekładowych. Terminologiczne słowniki przekładowe stanowią aktualny zapis terminologii z dziedzin często wymagających ogromnej wiedzy pozatekstowej, natomiast autor takiego słownika, często wykonuje za nas badanie zebrania materiału empirycznego i poszukuje adekwatnego tłumaczenia. Słownik translatoryczny to słownik zawierający ekwiwalentne względem siebie jednostki wejściowe – terminy obcojęzyczne gotowe do wykorzystania w tekście docelowym.

Ciąg przyczynowo-skutkowy przedstawia się następująco: nowa wiedza specjalistyczna – słownictwo specjalistyczne – teksty specjalistyczne, a więc: nowe teksty – terminy – słownik.

Literatura i źródła

- Bednarek M. (2005): Cudze chwalicie, [w:] *Monitor Prawniczy* 1/2005.
- Berns M. (1995): English in the European Union, [w:] *English Today* 43, Vol. 11, No. 3.
- Biniewicz A., Starzec A. (1995): Styl naukowy, [w:] Gajda S. (red.): *Przewodnik po stylistyce polskiej*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Borkowski T. (2005): Mikro sieci semantyczno-normatywne jako „matryca” porównawcza w tłumaczeniu prawniczym w kontekście harmonizacji prawa, [w:] *Języki Specjalistyczne V: Teksty specjalistyczne w kontekstach zawodowych i tłumaczeniowych*, Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Dąbmska-Prokop U. (red.) (2000): *Mała encyklopedia przekładoznawstwa*. Częstochowa: Educator.
- Dickel A. (2003): Rodzaje ekwiwalencji przekładowej tekstów specjalistycznych, [w:] *Języki Specjalistyczne III: Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Dolata-Zaród A. (2005): Aspekty kulturowe w tłumaczeniu tekstów specjalistycznych na przykładzie języka prawa, [w:] *Języki Specjalistyczne V*.
- France S.C., Mann P., Kolossa B. (2002): *Angielsko-polski słownik tematyczny Ekonomia*. Warszawa: PWN.
- Groot de G.R. (2002): Rechtsvergleichung als Kerntätigkeit bei der Übersetzung juristischer Terminologie, [w:] *Sprache und Recht*. Berlin–New York.
- Grucza F. (1981): Zagadnienia translatoryki, [w:] Grucza F. (red.): *Glottodydaktyka, a translatoryka*. Warszawa: Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego.
- Grucza F. (1991): *Terminologia – jej przedmiot, status i znaczenie*, [w:] Grucza F. (red.): *Teoretyczne podstawy terminologii*. Wrocław: Ossolineum.
- Grucza S. (2004): *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Grucza S. (2007): Glottodydaktyka specjalistyczna. Część I. Założenia lingwistyczne dydaktyki języków specjalistycznych, [w:] *Przegląd Glottodydaktyczny*, t. 23.
- Grucza S. (2007): O konieczności tworzenia korpusów tekstów specjalistycznych, [w:] Grucza S. (red.): *W kręgu teorii i praktyki lingwistycznej*. Warszawa: UW.
- Kalisz R. (2000): Pojęcia językoznawstwa kontrastywnego a praktyka tłumaczeniowa, w: Kubiński W., Kubińska O., Wolański T. Z. (red.): *Przekładając nieprzekładalne*. Gdańsk: Uniwersytet Gdański.
- Kątny A. (2001): Kontakty językowe a słownictwo specjalistyczne, [w:] Kątny A. (red.): *Języki fachowe – problemy dydaktyki i translacji*. Olecko.
- Kielar B. Z. (2007): Językowe i prawne aspekty tłumaczenia tekstu <Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy>, podpisanego w 2004 roku, [w:] Grucza S. (red.): *W kręgu teorii i praktyki lingwistycznej*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Kielar B. Z. (2003): *Zarys translatoryki*. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych UW.

- Kierzkowska D. (2002): *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: TEPIS.
- Larousse du XX-e siècle*, VI (1933) Paris.
- Lukszyn J., Zmarzer W. (2001): *Teoretyczne podstawy terminologii*. Warszawa: UW.
- Małachowicz M. (2005): Tekst specjalistyczny a ekwiwalencja w przekładzie, [w:] *Języki Specjalistyczne V*.
- Marchwiński A. (2003): Determinanty ekwiwalencji przekładowej tekstów specjalistycznych, [w:] *Języki Specjalistyczne III*.
- Marchwiński A. (2007): Prakseologiczna ewaluacja teorii translatorycznych, [w:] Grucza S. (red.): *W kręgu teorii i praktyki lingwistycznej*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Matalewska A. (2007): *Lingua legis in translation*. Frankfurt/M.: Lang.
- Nord Ch. (1995): *Textanalyse und Übersetzen*. Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- Paskal I., Chmiel A. (2005): Europolszczyzna i euroangielszczyzna, czyli o tłumaczeniu tekstów hybrydowych, [w:] *Języki Specjalistyczne V*.
- Pieńkos J. (2002): *Polsko-angielski słownik prawniczy*. Zakamycze: Kantor Wydawniczy Zakamycze.
- Słownik języka polskiego* (SJP) (1999) Warszawa: PWN.
- The Concise Oxford Dictionary of Current English*, 4th ed. (1950) Oxford.
- Urbanek D. (2007): O ekwiwalencji przekładowej w świetle paradoksu tłumaczenia, [w:] Grucza S. (red.): *W kręgu teorii i praktyki lingwistycznej*. Warszawa: UW.
- Waszczuk A. (2003): Słownik terminologiczny jako narzędzie pracy dydaktycznej, [w:] *Języki specjalistyczne – zagadnienia dydaktyki i przekładu*. Katowice: Śląsk.
- Wieczorek E. (2005): *Zasady Europejskiego Prawa Umów*. Gdańsk: ODDK.
- Wiesiołek W. (2005): Kilka uwag o tłumaczeniu tekstów specjalistycznych z zakresu prawa (w tym prawa europejskiego), [w:] *Języki Specjalistyczne V*.
- Wojnicki S. (1991): Subjęzyki specjalistyczne, [w:] Grucza F. (red.): *Teoretyczne podstawy terminologii*. Wrocław: Ossolineum.
- Wojtasiewicz O. (1996): *Wstęp do teorii tłumaczenia*. Warszawa: TEPIS.
- Zawiliński R. (1927): O języku zawodowym, [w:] *Poradnik Językowy*, z. 4.
- Zieliński L. (2005): Kulturologiczna determinacja wyboru ekwiwalentu przez tłumacza tekstów prawniczych z zakresu zobowiązań umownych, [w:] *Języki Specjalistyczne V*.

On the issue of translation praxeology – terminological translation dictionaries

Summary

The issues described in this article concern mainly the translation process from the practical standpoint and the usage of terminological translation dictionaries. The author studies thoroughly the concepts referring to translation and dictionaries such as: the role of a translation dictionary, vocabulary banks in a source language and in a target language as equivalent, the process of translation at the dictionary level, text level and equivalence level, terminological translation dictionaries as the records of LSP, terminological constructing, legal translation.

Methodology of the text translation, including professional texts, practically requires referring to translation dictionaries. Terminological translation dictionaries function as the current record of terminologies in the fields which require knowledge hidden behind the text. The author of such a dictionary studies for us the empiric material and searches for the appropriate equivalents. A translation dictionary is a dictionary containing equivalent items of vocabulary, i.e. foreign terms ready to use in a target text.

The reasoning is as follows: new professional knowledge – LSP – professional texts, texts – terms, terms – a dictionary.